

طلاق در حقوق ایران و ترکیه

موجبات و آثار

عصمت مخلص آندی فراهانی

با دیباچه

دکتر دلاور برادران

سرشناسه	: مخلص آبادی فراهانی، عصمت، ۱۳۵۷-
عنوان و نام پدیدآور	: طلاق در حقوق ایران و ترکیه: موجبات و آثار / عصمت مخلص آبادی فراهانی؛ با دیباچه دکتر دلاور برادران
مشخصات نشر	: تهران: خرسندی، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری	: ۱۵۰ ص.
شابک	: 978-600-114-582-7
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: طلاق -- قوانین و مقررات -- ایران
موضوع	: Divorce -- Law and legislation -- Iran
موضوع	: طلاق -- قوانین و مقررات -- ترکیه
موضوع	: Divorce -- Law and legislation -- Turkey
موضوع	: حقوق تطبیقی
موضوع	: Comparative law
شناسه افزوده	: برادران، دلاور، ۱۳۴۰ -، مقدمه‌نویس
رده‌بندی کنگره	: ۲۹۵ / م ۵۵۸ / KMH
رده‌بندی دیوینی	: ۳۴۶ / ۵ ۱۶۶
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۳۳۸۰

انتشارات خرسندی

نمایگاه و فروشگاه کتب فقهی حنفی و مجموعه قوانین

تهران، خیابان انقلاب - خیابان فخر رازی - خیابان لبافی‌نژاد رسید. به خیابان دانشگاه - پلاک ۱۷۴ - واحد ۲

تلفن: ۵ - ۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۵ - ۶۶۹۰۰۰۴

فروشگاه شماره ۱: دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، تلفن: ۶۶۴۱۰۲۰۳

فروشگاه شماره ۲: میدان انقلاب، خ منیری جاوید (اردیبهشت)، پلاک ۲، تلفن: ۶۶۹۵۰۷۵ - ۶۶۷۵۵۹۱۰

فروشگاه شماره ۳: خ انقلاب، نرسیده به میدان فردوسی، کوچه شهید برایی، دانشگاه تهران، حقوق دانشگاه آزاد،

طبقه زیرین (قسمت کتابفروشی): ۶۶۷۵۵۹۱۰

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: WWW.Khorsandypub.com

طلاق در حقوق ایران و ترکیه موجبات و آثار

عصمت مخلص آبادی فراهانی

گروه حقوق، واحد شهر قدس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

کتاب حاضر حاصل پایان‌نامه دانشجویی است و کلیه حقوق مادی و معنای آن متعلق به واحد دانشگاه است.

چاپ اول: ۱۳۹۵ تیراژ: ۵۰۰ جلد قیمت: ۱۲۰,۰۰۰ ریال

ISBN: 978-600-114-582-7

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۴-۵۸۲-۷

علامات اختصاری:

بی.تا.....	تاریخ چاپ مشخص نیست
بی.جا.....	محل انتشارات مشخص نیست
ق.ا.ج.ا.....	قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
ق.ا.ح.....	قانون امور حسبی
ق.ا.م.م.....	قانون اصلاح مقررات مربوط به طلاق
ق.ت.ت.....	قانون تعهدات ترکیه
ق.ت.س.....	قانون تعهدات سوئیس
ق.ج.ح.خ.....	قانون جدید حمایت خانواده
ق.ح.خ.....	قانون حمایت از خانواده
ق.م.....	قانون مدنی
ق.م.ت.....	قانون مدنی ترکیه
ق.م.س.....	قانون مدنی سوئیس
ل.ق.ت.د.م.خ.....	لایحه فوری تشکیل دادگاه‌های مدنی خاص
ل.ق.ح.خ.ت.....	لایحه قانونی حقوق خانواده ترکیه
ه.ع.ح.د.ع.ک.ت.....	هیأت عمومی حقوقی یواز عالی کشور ترکیه

مقدمه.....	۱۳
------------	----

بخش اول - شرایط و موجبات طلاق در حقوق ایران و ترکیه

فصل اول: تعریف مفاهیم، مبانی و شرایط طلاق در حقوق ایران و ترکیه.....	۲۱
مبحث اول: مفهوم و تاریخچه طلاق در نظام حقوقی ایران و ترکیه.....	۲۱
گفتار اول: مفهوم شناسی طلاق از مبنای دینی تا رویکرد حقوق موضوعه.....	۲۱
بند اول: تاریخچه و تحولات طلاق در ایران.....	۲۲
بند دوم: طلاق در دوران حاکمیت اسلامی.....	۲۴
گفتار دوم: تاریخچه و تحولات طلاق در حقوق ترکیه.....	۲۶
مبحث دوم: شرایط اساسی طلاق در حقوق ایران و ترکیه.....	۲۸
گفتار اول: شرایط اساسی طلاق در حقوق ایران.....	۲۸
بند اول: قصد و رضای شوهر و ضرورت اعلان اراده و معین بودن موضوع طلاق.....	۲۸
بند دوم: شرط تنجیز در طلاق.....	۳۰
بند سوم: اهلیت سفیه و مجنون در طلاق.....	۳۱
بند چهارم: وکالت زوجه در طلاق.....	۳۲
گفتار دوم: شرایط مطلقه در طهر (موقعه و غیره) در حقوق ایران.....	۳۳
گفتار سوم: تشریفات طلاق در حقوق ایران.....	۳۵
بند اول: تحصیل حکم دادگاه و ضمانت اجرای آن.....	۳۵
بند دوم: گواهی سلامت روانی زوجین.....	۳۷
بند سوم: داوری در طلاق و اعتبار گواهی عدم امکان سازش.....	۳۸
بند چهارم: اجرای صیغه خاص طلاق.....	۴۱
گفتار چهارم: شرایط و تحولات طلاق در حقوق ترکیه.....	۴۲
بند اول: طلاق در لایحه قانونی شماره ۱۹۳۹ مورخ ۱۹۲۳ حقوق خانواده.....	۴۲
بند دوم: طلاق در لایحه قانونی شماره ۱۳۴۰ مورخه ۱۹۲۴ حقوق خانواده.....	۴۴
بند سوم: اولویتهای قانون مدنی سوئیس و پذیرش آن به عنوان قانونی مدنی ترکیه.....	۴۶
بند چهارم: حق طلاق زن و مرد در حقوق ترکیه.....	۴۷
فصل دوم: موجبات طلاق در حقوق ایران و ترکیه.....	۵۱
مبحث اول: موجبات طلاق در حقوق ایران.....	۵۱

۵۲	گفتار اول: اختیار و حق طلاق مرد بعنوان یک اصل در حقوق ایران
۵۴	گفتار دوم: طلاق به درخواست زن
۵۴	بند اول: مستند طلاق به درخواست زن
۵۵	بند دوم: موجبات طلاق به درخواست زن
۵۸	گفتار سوم: طلاق توافقی در حقوق ایران
۶۱	مبحث دوم: اسباب و موجبات نسبی طلاق در حقوق ترکیه
۶۱	گفتار اول: موجبات نسبی طلاق بر پایه ارتکاب جرم زنا
۶۳	گفتار دوم: قصد و سوء رفتار
۶۵	گفتار سوم: ارتکاب جرم تحقیر آمیز
۶۵	گفتار چهارم: موجبات نسبی طلاق بر پایه مصادیق ویژه
۶۶	بند اول: ترک و دل مشتاک
۷۰	بند دوم: بیماری‌های روانی علاج ناپذیر
۷۲	مبحث سوم: اسباب و موجبات نسبی طلاق در حقوق ترکیه
۷۲	گفتار اول: موجبات عمومی طلاق در حقوق ترکیه
۷۲	بند اول: برهم خوردن ترمیم ناپذیر مان از راج
۷۶	بند دوم: توافق زوجین
۷۸	بند سوم: عدم تشکیل مجدد زندگی
۷۹	گفتار دوم: دعوی جدایی بدون طلاق در حقوق ترکیه
۸۱	مبحث چهارم: اقسام طلاق در حقوق ایران
۸۱	گفتار اول: طلاق رجعی
۸۵	گفتار دوم: طلاق بائن
۸۵	بند اول: طلاق زنی که عده ندارد
۸۶	بند دوم: طلاق خلع و مبارات
۸۷	بند سوم: طلاق موجب حرمت

بخش دوم- آثار طلاق در حقوق ایران و ترکیه

۹۳	فصل اول: آثار غیر مالی طلاق در حقوق ایران و ترکیه
۹۳	مبحث اول: آثار غیر مالی طلاق با توجه به نوع آن در حقوق ایران
۹۳	گفتار اول: آثار طلاق بائن
۹۵	گفتار دوم: آثار طلاق رجعی
۹۶	گفتار سوم: حق حضانت

۹۸.....	گفتار چهارم: حق ملاقات فرزندان
۱۰۰.....	مبحث دوم: آثار شخصی غیر مالی طلاق در حقوق ترکیه
۱۰۰.....	گفتار اول: رفع محدودیت‌های قانونی و قضایی در آثار غیر مالی
۱۰۱.....	گفتار دوم: نمود محدودیت در بین زوجین با تکیه بر آثار غیر مالی
۱۰۵.....	فصل دوم: آثار مالی طلاق در حقوق ایران و ترکیه
۱۰۵.....	مبحث اول: آثار شخصی مالی طلاق در حقوق ایران
۱۰۶.....	گفتار اول: مقرری ماهانه
۱۰۹.....	گفتار دوم: شرط ضمن عقد تصفیه دارایی
۱۱۰.....	بند اول: شرط تصفیه دارایی و ایرادات وارده بر آن
۱۱۴.....	بند دوم: شرایط تحقق شرط تصفیه دارایی
۱۱۴.....	بند سوم: بند و بررسی بند تصفیه دارایی
۱۱۵.....	گفتار سوم: اجرت‌النکاح انجام کارهای زوجه در ایام زوجیت
۱۲۰.....	گفتار چهارم: امور مالی مرد
۱۲۱.....	مبحث دوم: آثار شخصی مالی طلاق در حقوق ترکیه
۱۲۱.....	گفتار اول: عقد ازدواج و از بین رفتن تصرفات شروط به فوت
۱۲۲.....	گفتار دوم: تصفیه اموال
۱۲۴.....	گفتار سوم: خسارت مادی و معنوی
۱۲۴.....	بند اول: خسارت مادی
۱۲۶.....	بند دوم: خسارت معنوی
۱۲۸.....	گفتار چهارم: نفقه بی چیزی و نداری
۱۳۱.....	مبحث سوم: آثار غیر شخصی طلاق در حقوق ترکیه
۱۳۱.....	گفتار اول: آثار طلاق نسبت به اولاد
۱۳۱.....	بند اول: ولایت اولاد
۱۳۴.....	بند دوم: روابط شخص با اولاد
۱۳۵.....	گفتار دوم: اولاد بعد از طلاق و وضعیت مالی آنها
۱۳۷.....	مبحث چهارم: نگرش واقع‌بینانه به طلاق
۱۳۸.....	گفتار اول: نارساییها و نوآوری‌های طلاق در نظام‌های حقوق ایران و ترکیه
۱۴۰.....	گفتار دوم: نگرشی بر موضوع طلاق در دیگر نظام‌های حقوقی
۱۴۵.....	منابع و مآخذ

مقدمه

«و من آیاته أن خلق لكم من أنفسكم أزواجاً لتسكنوا اليها و جعل بينكم مودةً و رحمة» (روم/۲۱). هر چند زندگی اجتماعی در نهاد و ذات بشر به ودیعت نهاده شده و انسان بالفطره «موجودی اجتماعی» محسوب می‌شود؛ ولی آرامشی که او به دنبال آن است، به صرف زندگی اجتماعی برایش تحقق پذیر نیست. زیرا اجتماع محل تراحم حقوق و خواسته‌ها و آزادی‌های آحاد مردم است. نهاد ناآرام انسانی به دنبال مأمّن و پناهگاهی است که از تلاطم‌های او بکاهد و آرامشی روحی و روانی را در زمانی طولانی‌تری او فراهم سازد و تا آنجا که ممکن است تحت مدیریت خود شخص بوده و مدام مورد بررسی بی‌پرونی قوای عمومی قرار نگیرد.

آنچه که در بادی نظر و به صرف تصدیق موضوع به راحتی تصدیق می‌شود، عبارت از این است که چنین مأمّن و پناهگاهی غیر از «نهاد خانواده» نیست. نهادی که اقتضای فطرت الهی انسان است و تشکیل آن همواره مورد توصیه انبیاء الهی است زیرا زندگی واقعی بشر و تجلی انسانیت او از نهاد خانواده شروع و در آن تکوین یافته و در همان‌جا صیوریت خود را به سوی کمال مطلوب ادامه می‌دهد. «فرد انسانی» در بستر زمان از بین می‌رود ولی «نوع انسانی» باقی می‌ماند.

بالبداهه روشن است که آنچه نوع انسانی را در این کره خاکی باقی و ماندگار می‌سازد، همانا تشکیل نهاد خانواده است که به عنوان هویت‌مندترین و قدیمی‌ترین و ماندگارترین و متمایزترین نهاد اجتماعی از دیرباز به رسمیت شناخته شده و مطالعه ابعاد مختلف و ملاحظه زوایای آشکار و پنهان آن، موضوع علوم مختلفی از قبیل جامعه‌شناسی و روانشناسی و حقوق بوده و هست.

در علم حقوق تشکیل نکاح و نیز طرق انحلال آن، بخش معتابه‌ای از قواعد حقوق مدنی را به خود اختصاص داده و می‌دانیم که اصول و قواعد اساسی نظام حقوقی کشور ما ملهم و بلکه مأخوذ از شریعت اسلامی (فقه امامیه) است که در قالب مجموعه‌ای از قواعد آمره بر این نهاد حقوقی و اجتماعی حکومت می‌کنند. البته ناگفته پیداست که علم حقوق هیچگاه نمی‌تواند مدعی انحصاری

اداره این نهاد باشد. زیرا خانواده، هم محل بروز و تکوین عواطف انسانی و رسوم و سنت‌ها و هویت ملی است و محل ابراز آن. در چنین نهادی که با عشق و عاطفه و سنت‌های ملی و آرمان‌های مذهبی تشکیل و اداره می‌شود، جایگاه قواعد خشک و بی روح حقوقی در نوبت انتهایی است به همین جهت است که در اداره خانواده هر گاه بحث از اجرای دستورات قانون به میان بیاید، باید بر سرنوشت آن خانواده نگران بود. مع الوصف می‌دانیم که فرد انسانی از هوس‌ها و غرایض و تمایلات مختلف مبرا نیست و وجود همین تمایلات گوناگون ایجاب می‌نماید که نظام حقوقی به تنظیم و تنسيق این نهاد اجتماعی بپردازد تا بتواند ضمن تعیین ساختار و شرایط صحت و آثار و احکام عناوین حقوقی مطرح در این نهاد؛ حتی الامکان و دست کم مرتبه نازله‌ای از عدالت را نیز تضمین کند. بدین علت است که در تقریری خانواده فی المثل از مقدمه نکاح (خواستگاری)؛ شرایط صحت نکاح؛ موانع نکاح؛ آثار «الی» غیرمالی نکاح و نیز عناوین مربوط به انحلال نکاح از قبیل فسخ و طلاق و احکام هر یک بحث می‌شود.

اما هرگاه نهاد مزبور به جای اینک کانون عشق و عاطفه و ایثار و فداکاری متقابل باشد، به محلی برای بروز عناد و لجاج (شقاق) تبدیل شود، ساعی و حکمت اشخاص خیر و بصیر در اصلاح ذات البین مؤثر قرار نگیرد، بحث طلاق مطرح می‌شود. زیرا هر چند طلاق به عنوان مبعوض ترین حلال در عالم تشریع شناخته می‌شود، مع الوصف همین امر به موارد مقتضی و لازم، لامحاله ضروری و گریز ناپذیر خواهد بود زیرا از نظر دستورات آسمانی و احکام شرع مقدس، زوجین یا باید حسن معاشرت و حسن سلوک داشته باشند و یا باید با خیر و احسان و نیکی از یکدیگر جدا شوند (فامساک بمعروف او تسریح باحسان). (بقره/۲۲۹)

از این لحاظ است که احکام طلاق نیز در نظام حقوقی پیش‌بینی شده است. مگر حتی از قبیل مفهوم و اوصاف و ماهیت حقوقی طلاق؛ شرایط صحت طلاق؛ موجبات طلاق - طلاق به درخواست زوج، طلاق به درخواست زوجه، طلاق به درخواست مشترک زوجین؛ اقسام طلاق و آثار طلاق نسبت به زوجین و نیز نسبت به اطفال.

مجموعه حاضر حاصل کار و تلاش در خور تقدیر و ارزشمند سرکار خانم عصمت مخلص آبادی فراهانی در مباحث مربوط به «موجبات» و «آثار» طلاق است که به عنوان پایان‌نامه کارشناسی ارشد ایشان به دانشگاه محل تحصیل‌شان تقدیم شده است. ایشان در این مجموعه، با احاطه مطلوب به موضوع مورد بحث، موجبات و آثار طلاق را به خوبی مورد بحث قرار داده و از لحاظ تطبیقی

نیز قواعد حقوق خانواده کشور ما را در عناوین مزبور که مستقیماً مأخوذ از فقه امامیه است؛ با حقوق کشور ترکیه - که به عنوان کشوری با نظام سکولار در بین کشورهای اسلامی شناخته می شود -؛ مورد ملاحظه تطبیقی قرار داده و به خوبی از عهده این کار برآمده اند.

ملاحظه این اثر در واقع ملاحظه ملموس قواعد حقوقی یک کشور سنتی و دارای احکام مبتنی بر آرمان های مذهبی با کشوری دارای آرمان های سیاسی و حقوقی سکولار و غیر مذهبی در بحث طلاق است و نیز مشاهده این نکته است که آیا در آن کشور، احکام سکولار و عاریتی قانون جای قواعد سنتی و مألوف مردم را در وجدان جمعی و دل و جان آنان پر کرده است یا خیر. توفیقات ایزافزون مؤلف محترم را در ارائه تألیفات جدید حقوقی از خداوند متعال خواستارم.

تهران - دلاور برادران

اردیبهشت ۱۳۹۵